

Diarienummer: Ku2019/02112/KL

Kulturdepartementet
Enheten för kulturarv och livsmiljö
103 33 Stockholm

**Yttrande från Kalmar läns Arkivförbund (KLA)
Arkivutredningen ”Härifrån till evigheten – En
långsiktig arkivpolitik för förvaltning och
kulturarv”, SOU 2019:58**

**Kalmar läns Arkivförbund
KLA**

Innehåll

Inledning.....	3
Om Kalmar läns Arkivförbund.....	3
Synpunkter på några av författningsförslagen.....	3-5
Förslag till förordning om ändring i förordningen (2009:1593) med instruktion för Riksarkivet (avsnitt 1.5).....	3
Samlingsbegreppet enskilda arkiv (avsnitt 4.5.1).....	3
Samarbetsrådet för enskilda arkiv (avsnitt 10.4.3).....	4
Statsbidrag till enskilda arkivsektorn (avsnitt 10.5.1).....	4
Nytt statsbidrag för att stimulera arkivcentrum (avsnitt 10.5.1).....	4
Enskilda arkivbestånd av särskild samhällsviktig eller kulturell betydelse (avsnitt 11.2.1).....	4
De enskilda arkiven – en del av vårt gemensamma kulturarv (avsnitt 11.2.2).....	4
Samiska arkiv - Ett ökat ansvar för samiska arkiv (avsnitt 12.4.1).....	5
Arkivinstitutionen för de övriga nationella minoriteternas arkiv (avsnitt 12.6).....	5
Ett arkivansvar för Sametinget (avsnitt 12.8.1).....	5
Massdigitalisering av kulturarvet (avsnitt 14.4).....	5
De enskilda arkiven i Kalmar län.....	5
Synpunkter från några av Kalmar läns Arkivförbunds medlemmar.....	6
Stiftelsen Västerviks museum.....	6
Kalmar kommunarkiv.....	6
Ölands Hembygdsförbund.....	6

Inledning

Arkivutredningen har skickats på remiss till Kalmar läns Arkivförbund (KLAF). Vårt perspektiv på Arkivutredningen utgår från de enskilda arkiven, men vi har också kommunarkiv bland våra medlemmar. Alla våra medlemmar, oavsett om de är enskilda eller inte, har haft möjlighet att lämna in kommentarer om Arkivutredningen. Arkivförbundets länsarkivarie har sammanställt kommentarerna från våra medlemmar, på sista sidan i vårt remissvar.

KLAF ser positivt på Arkivutredningens analys och kartläggning av den enskilda arkivsektorn. På många sätt har man skapat en god översyn över hur den enskilda sektorn fungerar och verkar.

Vi anser dock att det saknas en mer sammansatt och bredare bild av Sveriges enskilda arkivsektor i betänkandet. Vi menar att perspektivet måste breddas ytterligare för de enskilda arkiven. Vi saknar också användarperspektivet för de enskilda arkiven i betänkandet och anser att betänkandet har en omodern bild av användarna som forskar i enskilda arkiv.

Om Kalmar läns Arkivförbund (KLAF)

Kalmar läns Arkivförbund är en samarbetsorganisation för arkiv och arkivhantering i Kalmar län. KLAF är en konsulterande och rådgivande instans för frågor som rör inventering, insamling, förtecknande, bevarande och vård av analoga och digitala handlingar samt annat material av kulturhistoriskt intresse.

KLAF har 35 medlemmar som består av folkrörelse- och föreningsarkiv, länsorganisationer, lokala föreningar och samtliga kommunarkiv i Kalmar län.

Förslag till förordning om ändring i förordningen (2009:1593) med instruktion för Riksarkivet (Avsnitt 1.5)

Arkivutredningen föreslår att Riksarkivet själva ska få bestämma på vilka orter i Sverige man väljer att bedriva verksamhet. KLAF anser å det bestämdaste att de sju landsarkiven ska finnas kvar.

Riksarkivet måste kunna uppfylla sitt uppdrag att främja allmänhetens och forskarnas tillgång till arkivens kulturarv och då måste Riksarkivet finnas tillgänglig på fler platser i Sverige.

Samlingsbegreppet enskilda arkiv (Avsnitt 4.5.1)

Arkivutredningen diskuterar i betänkandet att ändra begreppet ”enskilda arkiv” till ”privata arkiv”.

De enskilda arkiven är en viktig del av det gemensamma kulturarvet och tillgängligheten till dem behöver stärkas. KLAF håller med arkivutredningen om att begreppet enskilda arkiv är svårt, och att många saknar förståelse för vad det egentligen innebär, men att byta ut begreppet ”enskilda arkiv” till ”privata arkiv” underlättar inte förståelsen utan gör den bara än mer privat. Att övergå till begreppet ”privata arkiv” signalerar att handlingarna inte alls är tillgängliga för forskning och allmänhet.

KLAF anser att diskussionen kring vilket begrepp som ska användas bör diskuteras vidare och anser att en ändring inte ska ske innan begreppsterminologin har utretts ytterligare.

Samarbetsrådet för enskilda arkiv (Avsnitt 10.4.3)

KLAF går på Svenska Arkivförbundets linje och menar att Riksarkivet bör ha samma roll i förhållande till institutioner/organisationer som bevarar och förmedlar enskilda arkiv som Riksantikvarieämbetet (RAÄ) har till museerna, ett brett sammansatt, fristående råd under kulturdepartementet som hanterar frågor rörande enskilda arkiv.

Statsbidrag till enskilda arkivsektorn (Avsnitt 10.5.1)

KLAF är positivt inställd till förslaget om att de befintliga statsbidragen till regionala enskilda arkivinstitutioner, nationella enskilda arkivinstitutioner och organisationer, vardera ska tillföras ytterligare 10 miljoner kronor.

Nytt statsbidrag för att stimulera arkivcentrum (Avsnitt 10.5.1)

KLAF ser mycket positivt på att ett nytt statsbidrag införs för att stimulera tillkomsten för nya och utveckla redan befintliga arkivcentrumlösningar

Många enskilda arkivinstitutioner i Kalmar län är beroende av arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Det fungerar oftast bra och dessa personer är, om det är rätt person på rätt plats, väldigt kompetenta och kunniga.

Många av de enskilda arkivinstitutionerna i Kalmar län står idag helt eller delvis utan personal. Anledningen är oftast att verksamheten inte har haft råd att anställa någon eller några personer och därför har man förlitat sig på stöd med arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Resultatet blir att det inte finns någon personal när dessa åtgärder dras in och arkivinstitutionen kan endast ge en knapphändig service eller ingen alls, till forskare och allmänhet.

KLAF har under de senaste två åren sett en markant ökning på denna sårbarhet och nu har detta ytterligare skruvats upp på grund av den rådande pandemin.

Vi har flera exempel på arkivinstitutioner, både i norra och mellersta delen av Kalmar län, som kämpar för sin överlevnad. Vi ser allvarligt på denna utveckling och vill uppmärksamma Kulturdepartementet på hur det ser ut i Kalmar län.

Enskilda arkivbestånd av särskild samhällsviktig eller kulturell betydelse (Avsnitt 11.2.1)

Vissa enskilda arkiv föreslås ska omfattas av arkivlagen. KLAF går här på Svenska Arkivförbundets linje, där man anser att den föreslagna regleringen tyder på att man har ett centralistiskt perspektiv, i stället för att erkänna den yrkesmässiga kompetens som redan finns inom den enskilda sektorn.

KLAF anser liksom Svenska Arkivförbundet, att ett kapitel om enskilda arkiv i arkivlagen behövs, men först efter en ingående utredning om enskilda arkiv.

De enskilda arkiven – en del av vårt gemensamma kulturarv (Avsnitt 11.2.2)

De enskilda arkiven är en del av vårt nationella kulturarv och ska kunna användas av så många som möjligt. KLAF vill se en mer sammansatt bild från den enskilda sektorn eftersom vi anser att det saknas i betänkandet.

Samiska arkiv – Ett ökat ansvar för samiska arkiv (Avsnitt 12.4.1)

KLAF anser att Arkivutredningen visar en god förståelse för hur arkivsituationen kring samiska arkiv ser ut. KLAF håller med Sametinget om att det är viktigt att arkivmaterialet finns tillgängligt nära de platser där det skapats för att materialet ska kännas åtkomligt. Vi menar att detta även är en förutsättning för att nya enskilda arkiv ska skapas. Samiskt arkivmaterial bör t ex kunna förvaltas av en arkivinstitution i Östersund istället för att föras till ett gemensamt fysiskt arkiv någon annanstans i landet.

Arkivinstitutionen för de övriga nationella minoriteternas arkiv (avsnitt 12.6)

Utöver arkiv med samiskt innehåll finns det även arkiv från de andra nationella minoriteterna med judiskt, sverigefinskt, romskt och tornedalskt arkivmaterial. Arkivutredningen har haft dialoger med representanter från de minoritetsgrupper som finns i Sverige.

KLAF anser att det är viktigt att alla nationella minoriteter får komma till tals. Arkivutredningen presenterar olika lösningar för de olika minoriteternas arkivmaterial efter minoriteternas egna förslag.

Samiska arkiv – Ett arkivansvar för Sametinget (Avsnitt 12.8.1)

KLAF håller med Arkivutredningen om att det är bra att Sametinget får en särskild befogenhet att verka för att samla kunskap om arkivbestånd som bildats och samlats in, av och för urfolket samerna samt att arbeta för att dessa bestånd uppmärksammas och tillgängliggörs.

Det är viktigt att initiativ och satsningar prioriteras och känns viktiga för det egna samiska samhället. Det är också viktigt att Riksarkivet, precis som utredningen föreslår, finns med som stöd och hjälp i det nya uppdraget så att den kompetens som finns inom sektorn tas till vara.

I detta arbete har särskilt Landsarkivet i Östersund genom sitt aktiva regionala arbete utvecklat ett förtroendefullt samarbete med det samiska samhället och har goda förutsättningar att bistå Sametinget.

KLAF ser också mycket positivt på ett fortsatt gott samarbete mellan de regionala enskilda arkiven inom Sapmi och Sametinget, både vad gäller bevarande och tillgängliggörande av arkiv men också genom framtida samarbeten genom stimuleringen av olika arkivcentrumlösningar.

Massdigitalisering av kulturarvet (Avsnitt 14.4)

Arkivutredningens förslag fokuserar mycket på massdigitalisering av det analoga materialet, medan frågan om digitalt långtidsbevarande och informationssäkerhet är relativt osynligt i betänkandet.

De enskilda arkiven är idag i mångt och mycket helt analoga. Såväl allmänhet som forskare kan lätt få den uppfattningen att stora delar av det enskilda arkivbeståndet redan idag finns digitalt och tillgängligt och att det man inte hittar på nätet inte finns. Så ser det inte ut, det mesta är inte digitaliserat. Massdigitalisering av analoga handlingar är väldigt kostsamt och siffrorna riskerar att bli enorma. Massdigitalisering av analogt material får inte bli ett självändamål.

Digitalt bevarande löser man inte genom korta enstaka digitaliseringsprojekt, utan genom långsiktiga ekonomiska förutsättningar, kompetenshöjning och stöd. Arkivbranschen behöver lösningar på hur man ska arkivera den växande mängd redan digitala handlingar som inte samlas in idag. KLAF saknar förslag i utredningen på hur den enskilda arkivsektorn ska lyckas bygga upp e-arkivsystem.

De enskilda arkiven i Kalmar län

KLAF anser att de fysiska arkivinstitutionerna är nödvändiga, både för att få tillgång till analogt material och för att få vägledning och tips av kunnig arkivpersonal. Den fysiska kontakten med arkivmaterialet tillför också, utöver den historiska informationen, andra dimensioner som inte finns i det digitala materialet, som t ex synintryck, doft och känsla av materialet.

Fler och fler av Kalmar läns enskilda arkivinstitutioner lever idag nära eller under existensminimum. Vi uppmärksammade denna tendens i vår *Handlingsplan för enskilda arkiv i Kalmar län*. Orsakerna är

flera, det kan vara att verksamheten inte får något eller mycket litet stöd av den egna kommunen eller personalbrist på grund av uteblivna arbetsmarknadspolitiska åtgärder.

Många enskilda arkivinstitutioner är beroende av arbetsmarknadspolitiska åtgärder och det gör verksamheten extra sårbar eftersom personalen byts ut och det resulterar till att dessa arkivinstitutioner idag står helt eller delvis utan personal. Detta resulterar i sin tur att tillgängligheten blir lidande. Detta är ett stort problem och vi är mycket oroad över denna utveckling.

Synpunkter från Kalmar läns Arkivförbunds medlemmar

KLAF har gett sina medlemmar chansen att komma in med synpunkter på Arkivutredningens betänkande. KLAF:s länsarkivarie har tagit på sig uppgiften att sammanställa deras synpunkter.

Kommentar Stiftelsen Västerviks museum

Västerviks museum ser positivt på statligt stöd för nybildande och redan befintliga arkivcentrumlösningar. Däremot anser man att det bör framgå ännu tydligare vem eller vilka som är sökande till det statliga bidraget, dvs. att det ska framgå att det består av fler än en part.

Kommentar Kalmar kommunarkiv

Arkivutredningen är en gedigen och utförlig beskrivning av arkivsektorns historik, nuläget och dess utmaningar. De inspel som företrädare för statliga, kommunala och enskilda arkiv har kommit med beskrivs utförligt i utredningen.

På minussidan är det inte alla dessa inspel som beaktas eller ges något närmare övervägande. Utredningen har också ofta ett statligt perspektiv i sina överväganden. Trots att man använder ordet ”myndighet”, som torde inbegripa såväl statliga som kommunala, i sina överväganden så saknas det kommunala perspektivet många gånger vilket medför en osäkerhet i förslagets påverkan för kommuner.

I många fall föreslår inte heller utredningen några nya lagstiftande åtgärder alls, utan hänvisar till att nuvarande ordning är fullgod, att mer samverkan behövs och att arkivmyndigheter behöver arbeta mer proaktivt och rådgivande. Det läggs således mer ansvar och arbetsuppgifter på arkivmyndigheterna, utan att egentligen ge dem mer kännbara påtryckningsmedel att använda mot bristande arkivförvaltning hos myndigheterna har tillsynsansvar för.

I kommuner blir arkivfrågorna inte alltför sällan personbundna. Finns där en eller flera drivande arkivarier och en ledning som förstår och lyssnar är det i regel inga större problem att arbeta strategiskt och utvecklande. Men i kommuner där kompetensen är låg eller saknas helt eller där intresset för arkivfrågor är minimalt innebär utredningens förslag dessvärre ingen förändring som positivt kan påverka ett sådant läge.

Avslutningsvis är det tråkigt att utredningen inte lämnar fler förslag som får påverkan på hela arkivsektorn nationellt. Istället fokuserar man på att försöka förtydliga, förklara och upprätthålla nuläget i respektive delsektor istället för att utmana nuvarande ordning och komma med förslag som ger en kännbar förändring på ett sektorsövergripande plan.

Kommentar Ölands Hembygdsförbund

Ölands Hembygdsförbund har tagit del av betänkandets sammanfattning och de kapitel som närmast berör vår verksamhet. Vi har inga specifika kompletterande synpunkter och delar de åsikter som presenteras i betänkandet.